

ROZPUŚCIĆ SIĘ (29) *vb pf*

się (22), się (7).

rof- (15), roz- (13).

o jasne.

inf rozpuścić się (1). \diamond *fut* [1 sg rozpuszczę się.] \diamond 3 sg rozpuści się (15). \diamond 3 pl rozpuszczą się (5).

\diamond *praet* 3 sg m rozpuścił się (1). *f* rozpuściła się (1). *n* rozpuściło się (2). \diamond 3 pl m pers rozpuścili się (1). \diamond *imp* 3 sg niech się rozpuści (1). \diamond *con* 3 sg n by się rozpuściło (2).

Sł stp, Cn brak, Linde XVII – XVIII w. s.v. rozpuścić.

1. *Zająć większe niż poprzednio terytorium (o wielu)* (1) :

Zwrot: »[po czym] szeroko się rozpuścić« (1): y ten dziś Ormiańki lud/ który się po północnych y wschodnich stronach szeroko rozpuścił/ w jednej wierze y związku miłości z folicą Apoftolką [Pan] postanowił. *SkarJedn* 313.

2. *Przekształcić się pod względem fizycznym (o materii)* (24) :

Przen (3) :

a) *Przestać być zatwardziałym* (2) :

W połączeniu szeregowym (1): *SkarKaz* 161b *cf* *Fraza*.

Fraza: »serce się rozpuści« (2): *SkarŻyw* 125; Day mi trochę łez bych połąć mógł nogi twoie/ o studnico miłosierdzia/ który serce moje w ręce twojej trzymałz. Niech się na taką miłość twoją krucz/ rozpuści y rostaie. *SkarKaz* 161b.

Zwrot: »jako wosk się rozpuścić« (1): Tedy się serce ich [siostr Krysty i Kalisty] iako wosk rozpuściło/ a strumienie łez z oczu pucząc/ prawdziwie pokutować poczęły. *SkarŻyw* 125.

b) *Struchleć, odczuć trwogę* (1) :

Fraza: »serce rozpuściło się« (1): I wleło się serce ludu wśyftkiego/ y rozplynęło a rozpuściło się iako woda [cor ... instar aquae liquefactum est] *Leop Ios* 7/5.

Zwrot: »rozpuścić się jako woda« (1): *Leop Ios* 7/5 *cf* *Fraza*.

Szereg: »rozplynąć a rozpuścić się« (1): *Leop Ios* 7/5 *cf* *Fraza*.

a. *Połączyć się z cieczą (o substancji stałej, zwłaszcza rozdrobnionej)* (7) : potym tego kałkufu weźmi kwartę a włoż do niego trzy czwieri lotu Dragantu Camphori także wiele/ a wley spodem do jakiej banie klaney/ albo Czenowey flafze/ zakryj dobrze z wierzchu/ a day sthać aż się to tam rozpuści *FalZioł* II 19a; Proch z nich [ze strojów bobrowych] naprzeciw paraliżowi języka pomaga gdy gi pod język kładą aże się sam rozpuści *FalZioł* IV 8a; pothym weźmi hałunu iakoby czwierzć a wwarz gi w czystey wodzie [...] a gdy wvre iż się rozpuści: odstaw y ochłodz. *FalZioł* V 99v, V 102v; Weźmi octu twardego a wwarz w nim hałun aż się rozpuści *SienLek* 75.

rozpuścić się w czym [= w cieczy] (1): [wódka różana] potwierdza oczy y lipkości wszelkie sciera [...], A zwłaszcza gdy kniey włożył trochę Tucijey a czarney heleny y cukru tak iż się to rzeczy w niej rozpuszczą *FalZioł* II 11a. *Cf* [Zwrot].

rozpuścić się w czym [= w naczyniu] (1): Też wziąć prochu Sandaraki/ białego kadzidla/ mirry/ storaki calamita/ przygrzać tego w moźdzeryku a przylać do tego storaku wilgotnego/ Laudanum przyłożyć/ a gdy się rozpuści to w moźdzeryku/ w sypać prochy *FalZioł* III 30b.

[**Zwrot:** »w wodzie się rozpuścić«: Woda która z wyłokich mieśc spada/ á ma włobie dobroci wyżey námienione/ táka ieft nalepŝa [...]. Tákowa hnet ochłodnie iteże hnet się zágrzeie [...]. W niey rzecz wżelka rychło się roŝpuści y rozewre. *Cresc 1571 9.*]

b. Przejść ze stanu stałego w ciekły lub pólłynny (10) :

α. Pod wpływem wysokiej temperatury (9) : Wezmi oliwy/ flonin/ oboygá pod iedną miarą/ włoż że na panewkę aby sie wolno roztopiło/ potym włoż trzeciá część tego żywicze łóŝnowey/ á gdy sie wżytko rozpuści: wŝyp kadzidla tartego *FalZioł V 112, II 20c, V 108, 110, 113v [2 r.]*; *Schmiltzen. Ropuścić [!] się. Stopnieć. Liquescere. Molliri ac tabescere tepefactum Sole. Calag 422a.*

Zwrot: »rozpuścić się u ognia, na ogniu« [**szyk zmienny**] (1:1): Wezmi łáłowczu/ ładła kokofzego, Stłucz dobrze łpołem á włoż na panewkę aby sie rozpuściło na ogniu/ potym przeczedz [...] á day ochłodnąć *FalZioł V 113*; gdy łye wołk z łoim v ognia roŝpuści/ łádło potym włożyć á prochy wŝypać *SienLek 128.*

β. W wyniku fermentacji [w co = stać się czymś a. jak coś] (1) : Napełnić łklenicę kwieciem wonnem á zakrić dobrze iżbi tam wiatr niemogł przydz/ potym poŝtawić na mieŝtce wilgotne á obŝypać piáłkhiem do poł łklenicze á niechay thak łthogij miełiac albo dwa iżby sie kwiecie roŝpuściło w wodę *FalZioł II 2a.*

c. Rozrzedzić się, zmięknąć (1) :

[**Fraza:** »ziemia się rozpuści od mrozu«: W ciepłych kráinach to náŝienie [*tj. bób*] bywa śiano kŝiężycá Liŝtopáda álbo Grudniá/ ále w zimnych w Lutym álbo w Márcu/ iáko łkoro się ziemiá roŝpuści od mrozu/ ták iżby tylko mogła być orána po rozśianiu *Cresc 1571 169.*]

Zwrot: »rozpuścić się od ognia« (1): Czemu iedne iaycza pukaiá w ogniu gdi ie pieką á drugie nic. Iaycza w ktorich ieft więcey wiatru zamknionego, te sie pukaiá, á to gdy takowy wiatr rozpuŝci sie od ognia yż bywa rzadzŝy, á tak gdy niema mieŝtca gdzie by sie rozłzedł gwałtem rozrywa łkorypę y wychodzi *GlabGad H7v.*

d. Ulec zniszczeniu w zbyt wysokiej temperaturze (1) : Przy działáuii [!] Wodek to na pieczy miey iżebys ogieñ mierny dawał, ogniem ie dobrze vdziałáŝ ale nie miernym ogniem wżytko pokazisz/ tho ieft mocz zioł/ korzenia/ kwiatu, roŝpuŝczá sie ze parami zniŝcziá [!]/ á duchowie na vżitecznieyŝy y wonia w wodcze albo z wodką niewynidzie. *FalZioł II 2d.*

e. Ulec całkowitej zagładzie; solvi Vulg (2) : Lecz on dzień Páńki przyidzie iáko złodziey: w który niebiołá z wielkim łzumem przeminá/ á żywioły roŝpalone roŝpuŝczá sie/ á ziemiá y rzeczy ktore ná niey łá/ popalone będą. *WujNT 2.Petr 3/10*; iákimiż wam potrzebá być w świętym obcowániu y w pobożnościách: oczekiwáiac y ŝpiełzac sie ná przyłzcie dnia Páńkiego/ przez ktore niebiołá goráiacie roŝpuŝczá sie/ y żywioły pałáiacie łtopnieiá? *WujNT 2.Petr 3/12.*

3. Zdemoralizować się, odrzucić normy moralne i nakazy religijne; effundi Vulg (2) : [dissolutum esse rozpustnym a nyeprzicladnym bicz, Nyeobiczaynym, rozpuscicz syá, vmrzecz *ReuchlinBartBydg O3v*; A ieŝli pod który czás Krzeŝciáne do Bogá sie odłáczywŝy od Pogánow wiára/ pokazuiá Pánu niewdzięczność/ vdawáiac sie w roŝpułtne práwie łzaleńłtwo/ zbytki/ wŝzeteczności/ pijańłtwá/ máłzkáry/ thańce/ y rozmáithe komediyne łproŝności/ tedy tych czáłow miełopułtnych przełżłych nád Epikurłkie Pogány roŝpułciłi sie *GilPos 49.*]

rozpuścić się czym (1): Bieda im/ ktorzy się drogą Kaimową vdáli: á zwiedzienim Báláámowym zaplátą (*marg*) Báláámowey zapłaty. G. (-) rofpuścili się/ á w przeciwieńftwie Korego poginęli. *WujNT Iudae* 11.

[*rozpuścić się w czym*: MOwiłem ia w fercu moim: Póydę á rofpuzczę fie w rofkołzách [*adfluum deliciis*]/ y będę zázjwał dobrá. *WujBib Eccle* 2/1.]

[*W porównaniu*: a on [*człowiek*], miasto dziękowania Jemu [*Panu Bogu*] za to [*za okazywanie łaski*] [...], niewdzięczność p(rzeciw)ko Niemu pokaże i, co by się poprawić miał onymi dobrodziejstwy Jego, (jeszcze) więcej oslep się w grzech, jako koń bez wodzy, rozpuści. *RadzPodróż* 5.]

Zwroty: [»w grzech się rozpuścić«: *RadzPodróż* 5 *cf W porównaniu*.]

»na swą wołą się rozpuścić« (1): Ale gdy fie też [*ciało nasze*] ná śwą wołą rofpuści/ tedy mu fie zda áby wielkiew krothofile wzywáło/ áno wielkiew nędze/ gdy fie po ściánach tłucze/ gdy rozmaíte kozielki przewraca *RejZwierc* 165.

4. Rozprząc się, rozluźnić się (o karności, dyscyplinie) (1) : Ale ifz do nieczyłtości śliźfza iest drogá [*niź do kacerstwa*]/ y prędzey się człowiek doniey wroćić moze [!]: przeto doznác pierwey chce kościół powściągłiwości pokutuiącego/ tofz go dopiero do wzywánia ciála Bożego przypuścza. Oby się to dziś chowáło/ ále się bárzo kárność kościelna rozpuściłá. *SkarŻyw* 442.

5. W funkcji strony biernej: Zostać wypuszczonym z zamknięcia (o zwierzętach) (1) : Sprzątanie z polá rychłe/ to niemáły pożytek wczyni/ że fie wczás bydło rofpuści: bo fie tłufto moze zázwrzec ná žimę. *GostGosp* 102.

Synonimy: **2.a.** rozmoknąć; **b.** rozpłynąć się; **a.** roztopić się, roztopnieć; **3.** rozbujać się; **4.** rozpasać się.

Formacje współrdzenne cf PUŚCIĆ.

Cf ROZPUSZCZENIE SIĘ